

1- Mavzu: Qiyosiy pedagogikaning nazariy -metodologik asoslari

Reja:

- 1.. Qiyosiy pedagogikada metodologik yondashuvlar
2. Melioristik yondashuv, tarixiy-falsafiy yondashuv, fanlararo yondashuv, ma'lumotli yondashuv, etnomadaniy yondashuv.

TAYANCh TUShUNChALAR :

Qiyosiy pedagogika predmeti, uning vazifalari, pedagogika fanlar tizimida qiyosiy pedagogika o'rni, tavsiflash, statistik, tarixiy, sotsiologik, analitik metodlari haqida umumiy tushuncha.

ADABIYOTLAR :

- 1.I.A.Karimov. «Barkamol – avlod O'zbekiston tarakkiyotining poydevori». Toshkent,1997.
2. I.A.Karimov.O'zbekiston kelajagi buyuk davlat. Toshkent,1992.
3. I.A.Karimov. Uzbyokiston XXI asrga intilmokda. Toshkent, 1999
4. M.A.Soqolova, Ye.N.Kuzmina, M.L. Rodionov. Kiësiy pedagogika. Toshkent, 1983.
5. Z.A.Malkova. Shqola i pedagogika za rubejom. M.,1993..
7. Kak uchitsya i stajirovatsya zarubejom (Sostavitel Z.Z. Israilov). (Avstraliya, Avstriya, Velikobritaniya, Germaniya, Gresiya, Yegipet, Izrail, Indiya, Iran, Ispaniya, Italiya, Kitay, Kuveyt, Niderlandiya, Pakistan, SShA, Turkiya, Finlyandiya, Fransiya, Shveysariya, Shvesiya, Yujnaya Koreya, Yaponiya). Toshkent,1992

Qiyosiy pedagogika predmeti

Qiyosiy pedagogikaning o'ziga xosligi tushunishdan shundan iboratki, u hozirgi bosqichdagi tarbiya va ta'limning pedagogika nazariyasi va amaliyotini umumiy ijtimoiy-iqtisodiy nizomga ega bo'lgan mamlakatlar guruhiga xos aniq

tarixiy, iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy sharoit bilan bog'lab o'rganadi. Qiyosiy pedagogika tarbiya va ta'lim jarayonining yangi qonunlarini ochmaydi (bu bilan umumiy pedagogik shug'ullanadi), biroq pedagogika fanlari orttirgan tajribalardan foydalanib, mamlakatlar gruppasi asosida hozirgi dunyoda maorif taraqqiyotining eng muhim muammolarini, qonuniyatlarini va tendensiyalarini o'rganadi.

O'sib kelayotgan avlodlarni o'qitish va tarbiya berish borasida to'plangan ulkan amaliy tajribani umumlashtirish asosida qiyosiy pedagogik socialistik va rivojlanayotgan mamlakatlardagi xalq maorifining taraqqit qonuniyatlarini aniqlaydi va shu bilan ta'lim-tarbiya nazariyasini mukammalroq ishlab chiqishga yordam beradi.

V. Kinis va V. Menert (GDR) qiyosiy pedagogika predmetini quyidagicha tariflaydilar: qiyosiy pedagogika muhim, asosiy siyosiy –ma'rifiy va pedagogik hodisalarni hamda ularning qonuniyatlarini turli mamlakatlarda konkret-tarixiy sharoitda va o'zaro aloqada tadqiq etadi. N.C.Hakirov (Bolgariya), Singule (ChSSR) qiyosiy pedagogikaning tarbiya va ta'lim amaliyotiga ta'sir ko'rsatadigan omillar. Kuchlar va qonunlarni ochib, shu bilan pedagogikaning asosiy hodisalarini chuqurroq bilishga, tarbiya prosessini yaxlit holda batafsilroq tasavvur etib, vatan maroif tizimini yaxshiroq tushunishga imkon berish ini ta'kidlaydilar.

Qiyosiy pedagogikasi vaqillari taklif etadigan ta'riflar, mohiyat e'tibori bilan, ularning umumiy nuqtai nazarini aks ettirib, faqat tadqiqotlar yo'nalishiga ko'ra farqlanadi: o'zaro qiyoslanayotgan ta'lim tizimlari o'rtasidagi umumiy xususiyatlarni, o'xshash va farqli tomonlarni ko'rsatish – D.Beredey, I.L. Kendl (AKSh), F. Mallinson (Angliya), F. Xilker, I.Derbalov (GFR) va boshqalar, ijobiy tajribadan, o'z milliy ta'lim tizimini takomillashtirish maqsadida turli chet el maktab sistemalarini qiyosiy baholash - M.A.Jyulen (Fransiya), J.Sedler (Angliya), ta'lim tizimlarining rivojlanishiga ta'sir qiladigan eng muhim omillarni aniqlash – N. Xens (Angliya), F.Shneyder (GFR) va boshqalar, pedagogik

hodisalar strukturasini qiyosiy analiz qilish yo'li bilan haqiqatni izlash va topish - G.Rers (GFR), alohida mamlakatlar va mamlakatlar gruppasi bo'yicha ta'lim berishni planlashtirish va bashorat qilish – B.Xolms, P.Rossello (Shveysariya), F. Yedding (Garbiy Berlin) va boshqalar. Bunday yondashish muqarrar ravishda bir yoqlama, noilmiy xarakterda bo'lib. Pedagogik hodisalarni ixtiyoriy talqin qilishga yo'l ochadi.

Qiyosiy pedagogikaning metodologik asoslari

Qiyosiy pedagogika pedagogik hodisalarni tadqiq etishning yagona ilmiy asosi va yagona ilmiy metodi yo'q. Hodisalar hukmron falsafiy va pedagogik nazariyalarga binoan, xilma-xil falsafiy-pedagogik konsepsiyalar asosida tadqiq etiladi. Tadqiqotlarda yagona asos va yagona konsepsiyaning yo'qligi pedagogik hodisalarni, tarbiya va ta'limning maqsadi va mohiyatini bo'zib talqin qilishga olib keladi. Eklektik yondashish pedagogik hodisalarning obyektiv xarakteri va obyektiv qonuniyatlarini niqoblashga, ularni tanlangan falsafiy pozisiyaga qarab ixtiyoriy talqin etishga imkon beradi.

Pedagogik hodisalarni falsafiy pozisiyasida turibgina obyektiv tahlil qilish mumkin. Qiyosiy pedagogikaning metodologik asosi falsafadir. Qiyosiy pedagogik dialektik va tarixiy materializmning qonunlari va asosiy qoidalariga amal qiladi. Dialektiv va tarixiy materializm pedagogikani obyektiv dunyoni bilishning yagona to'g'ri, ilmiy metodi bilan qurollantiradi. Qiyosiy pedagogik o'rganadigan pedagogik kategoriya va qonuniyatlar ijtimoiy hayotning obyektiv hodisalari bo'lib, ularni ajratib, ijtimoiy hayotning boshqa hodisalari bilan aloqasi va o'zaro hamkorligidan tashqari olib qarash mumkin emas.

Ma'lum bir xalq maorifi tizimi ilmiy asosda analiz qilish uchun tizimning yuzaga kelishi, taraqqiyoti va bugungi ahvolini mazkur mamlakatning tarixiy va milliy xususiyati, uning ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy tuzumi, madaniyat darajasi va umumiy xarakteri, fan-texnikasining taraqqiyoti, milliy an'analari va boshqa ijtimoiy kategoriyalar bilan bog'lab va o'zaro hamkorlikda olib borish darkor. Pedagogik hodisalarni barcha aloqalar kompleksida tadqiq etishgina pedagogik tizimning obyektiv haqiqiy ko'rinishini ochib berishi mumkin.

Maorif taraqqiyotining pedagogik muammolari, qonuniyatlari va tendensiyalari, ularning boshqa pedagogik kategoriyalar bilan aloqasi va hamkorligida ham tadqiq etiladi. Qiyosiy pedagogik ijtimoiy hayot hodisalari asta-sekin rivojlanib borishi haqidagi dialektik qonunga rioya qilib, qandaydir pedagogik obyektning tugun holatda o'rganish bilan cheklanib qolmasdan, balki jarayon dinamikasini hisobga oladi, muammoning paydo bo'lish va shakllanish jarayonini qarab chiqadi, uning hozirgi ahvolini qayd etadi va turli mamlakatlar pedagogik tizimlaridagi ko'plab o'xshash hodisalarni tahlil etish asosida bunday keyingi rivojlanish tendensiyalarini aniqlaydi.

Qiyosiy pedagogika bir qator ijtimoiy fanlar: falsafa, tarix, iqtisod, siyosat, sosiologiya, demografiya, yetnografiya, antropologiya va boshqalar bilan bog'lik. Pedagogik hodisalarni qiyosiy tahlil qilishda bu ijtimoiy fanlarning ilmiy konsepsiyalari va metodlarnidan foydalanish mukarrar: faqat shunday holdagina pedagogik hodisalar mohiyatiga dialektik ravishda kirish va ularning taraqqiyot qonuniyatlarini aniqlash mumkin.

Qiyosiy pedagogikasining ko'pchilik vakillari qiyosiy pedagogikaning ijtimoiy fanlar kompleksi bilan emas, balki ulardan biri bilan aloqasini oldinga rejaga surib, uni xal qiluvchi deb hisoblaydilar.

Qiyosiy pedagogika - pedagogika tarixi va nazariyasi bilan uzviy bog'langan. Umumiy pedagogika, pedagogika tarixi va boshqa pedagogika fanlari ma'lum bir vaziyatda qiyosiy tadqiqot metodidan foydalanadi. Qiyosiy pedagogikaning o'ziga xosligi shundan iboratki, uning asosiy tadqiqot metodi qiyoslash metodidir, qiyosiy pedagogik o'rganadigan predmet hozirgi dunyodagi tarbiya va ta'lim nazariyasi va amaliyotining ahvoli, rivojlanish qonuniyatlari va tendensiyalarining umumiy va farqli xususiyatlarini qiyosiy o'rganishdir.

Qiyosiy pedagogika hozirgi davrdagi umumpedagogik muammolarni mamlakatlarning ijtimoiy-iqtisodiy guruhi bo'yicha o'rganadi, bunda pedagogika tarixi to'plagan ulkan fakt va nazariy materialga tayanadi, pedagogik hodisalarni qiyosiy-tarixiy metod yordamida analiz qiladi, pedagogikaning asosli tanqidini

beradi, ilg'or pedagogik xodislarni saralaydi va tahlil qiladi, binobarin, umumiy pedagogikaning bir sohasini tashkil qiladi.

Qiyosiy pedagogikaning vazifalari

Qiyosiy pedagogika tadqiqotlarining vazifalari va yo'nalishi jamiyatlardagi hukmron sinflarning manfaati bilan belgilanadi. Hozirgi zamon qiyosiy pedagogikasi xilma-xil jamiyatlari va markazlarining amaliy faoliyati ham jamiyat taraqqiyotining obyektiv talablari ham hukmron sinflarning tashqi va ichki siyosati tomonidan shartlanib qo'yilgan.

Hozirgi zamon ishlab chiqarishi, fan-texnika, ishchilar sinfi va ilg'or kuchlarning maktabni demokratlashtirish uchun kurashi qiyosiy pedagogika oldiga ushbu vazifalarni qo'yadi:

- xalqlar madaniy hamkorligini kengaytirish va o'z milliy maorif tizimlarini takomillashtirish imkoniyatlaridan foydalanish;

- o'z mamlakatida xalq maorifini rejalashtirish va oldindan belgilashni takomillashtirish maqsadida hozirgi dunyodagi pedagogik hodisalarni o'rganish va ularning rivojlanish tendensiyalarini aniqlash.

Yevropa qiyosiy pedagogika jamiyatning prezidenti Br. Xolms qiyosiy pedagogikaning hozirgi davrdagi vazifasini quyidagicha ifodalaydi: hukumatlarga tanlangan maktab siyosatini moslashtirish va hayotiyashtirish yo'llarini belgilashdan maslahat berish, o'zini oqlamasligi mumkin bo'lgan qarorlar qabul qilinmasligiga yordam berish, ya'ni qo'yilgan maqsadlarga eng qulay vositalar bilan erishishda ko'maklashish, qabul qilingan qarorlar natijalariga ta'siri ko'rsatishgan shart-sharoitlarni mumkin qadar ko'zda tutish. Tanlangan siyosatning oqibatlarini va siyosatni amalga oshirish yo'llarining to'g'riligini oldindan ko'ra bilish. Shuning uchun hukumatlar qiyosiy pedagogika bo'yicha mutaxassislariga juda katta ehtiyoj sezadilar, deb hisoblaydilar. Br.Xolms, qiyosiy pedagogika tadqiqotlarining bu muammo va vazifalari 1977 yili iyunda Londonda bo'lib o'tgan qiyosiy pedagogika bo'yicha Butunjaxon kongressida muhokama qilindi.

Davlatlarning ichki va tashqi siyosati qiyosiy pedagogikaga quyidagi vazifalarni yuklaydi: rivojlanayotgan mamlakatlarga madaniyat va maorif sohasida yordam berish, yoshlarni ongini davlat ideologiyasi ruhida shakllantirish, socialistik mamlakatlar maktabi va pedagogikasini buzib ko'rsatish .

Qiyosiy pedagogika mutaxassisleri rivojlanayotgan mamlakatlarga ko'rsatilayotgan xilma-xil «yordamlarda» aktiv ishtirok etadilar. Ularning «yordam»idan imperialistik doiralar tomonidan yosh milliy davlatlar maorifiga ta'siri ko'paytirish maqsadida foydalaniladi.

Qiyosiy pedagogikasi vazifalari orasida muhim o'rinlardan birini socialistik mamlakatlar maktabi va pedagogikasining ahvoli haqida buzg'unchi axborot berish va antikommunizm targ'iboti egallaydi.

Qiyosiy pedagogikaning socialistik mamlakatlardagi pedagogika va o'qitish amaliyotiga qarshi faoliyati socialistik mamlakatlarning tarixi, siyosati iqtisodi va madaniyatini siyosiy tarbiya tizimida o'rganishga doir tavsiyalar, topshiriqlar, metodik ko'rsatmalar. O'quv-ko'rgazmali qo'llanmalar, adabiyot ro'yxati va boshqa materiallarni ishlab chiqishda namoyon bo'lmokda.

Chet elda qiyosiy pedagogikaning taraqqiyoti va socialistik mamlakatlarda yangi maktab qurish borasida orttirilgan katta tajriba alohida e'tiborga sazovar. Socialistik mamlakatlar maktabi va pedagogik nazariyasining rivojlanish tajribalarini umumlashtirish, o'sib kelayotgan avlodga ta'lim-tarbiya berish ning eng muhim muammolarini birgalikda tadqiq etish va muhokama qilishni uyushtirish socialistik mamlakatlar hamdo'stligini mustaxkamlashga, tarbiyalash va ta'lim berish nazariyasi va amaliyotini takomillashtirishga, imperilazmning pedagogik frontdagi mafkuraviy qo'poruvchiligiga qarshi kurashishga, yoshlarda ye'tikodni, g'oyaviy metinlikni, dushman ideologiyaga, har qanday ko'rinishga nisbatan murosasizlikni shaklllantirishga yordam beradi.